

Benzion D. Yehoshua-Raz

Love of Zion and Zionism among Afghan Jews

introduction

'Jerusalem is the synagogue of the world' writes Mullah Yosef Garji, in his commentary to the book of Psalms 'Edut bi-Yehosef' (Jerusalem 1926, reprinted: Jerusalem 1972). The love of Zion arose from religious affinity and anticipation of the Messiah's day and complete redemption. Three times a day the Jew prayed: 'blow a great trumpet for our freedom / and bring a miracle to gather our postcards / and gather us together from the four corners of the earth to our land'. The desire of the Afghan Jew has always been 'Jerusalem' - a term that embraced the entire Land of Israel. When he spoke of going to Jerusalem, he meant the whole Land of Israel, but he put Jerusalem itself at the head of his happiness.

While the institutions of the Zionist movement preached Zionism, which included immigration and settlement in the Land of Israel, the oriental Jews – Including the Jews of Afghanistan – spoke of 'love of Zion' in its religious meaning. All the years of residence in Afghanistan, They lived with the feeling that everything was temporary, their packages are all over their shoulders and the wanderer's staff in their hand, and they are ready at any moment to shake off the yoke of exile and ascend to Zion. They did not adopt the land of their residence and hardly cultivated its land. They found their livelihood as international traders and petty traders, who wandered from one settlement to another to find their livelihood.

From an early age the boy learned Judeo-Dari (Persian dialect), Aramaic, and the sacred language Hebrew. He was trained to pray in Hebrew and read the Pentateuch in Hebrew. Learn to translate simultaneous translation from Hebrew to Judeo-Dari. He very quickly learned, memorized, copied and sang in Hebrew *Piyut* that all loved Zion. Hebrew

was also used as a language of communication between Jews in the various communities, which were mainly merchant communities. In the absence of a Hebrew printing press locally, the community's rabbis, teachers and educators sent their works to be published in Jerusalem and the printed books were sent abroad. The language of the books is correct Hebrew, which they ruled. Some of the publishers in Jerusalem were Jews born in Afghanistan – the brothers Binyamin, Israel and Netanel Gol-Shaulof.

The Jewish child entered the '*mulahi*' or '*midrash*' (the Rabbi classroom) when he was 3-4 years old. He first studied the alphabet with a young *Khalifeh*, who collected his students from their parents' house and brought them to the '*midrash*' and at the end of the day he would return them to their home. A soft and pampered son of the rich even earned the *Khalifeh* to carry him on his shoulders and in return the *Khalifeh* earned the hand of the pupil's parents. *Khalifeh* taught the child the skill of reading the Siddur (a pray book) and the Bible without understanding the content of the words. The pupils sat on carpets and mats in one spacious hall. About 200 pupils in groups of about ten pupils studied with the *Khalifeh*, under the watchful eye of the Mullah.

The almighty Mullah was from the Garji family. He taught his pupils Hebrew using the method of one reading and one translation. The mullah's mastery of Hebrew was so complete that even after immigrating to Israel, three generations of the Garji family - Mullah Mattatya, his son Mullah Yosef Melamed and his grandson Mullah Binyamin - were teachers and educators for more than fifty years at the *Talmud Torah* 'Bnei Zion' in the Bukharian neighborhood in Jerusalem. Through the teaching of the Hebrew language, they brought their pupils closer to love of the Land of Israel. Mullah Mattatya Garji created in the Hebrew language already in the middle of the 19th century, he predates the time of Eliezer Ben Yehuda, the innovator of the Hebrew language, who worked at the end of the 19th century. The book of commentaries by Mullah Matatya Garji '*Oneg le-Shabat*' (enjoyment of the Sabath) [Jerusalem 1933, reprinted Jerusalem 1976], on its three parts it is written in Hebrew: '*Oneg le-Shabat*', '*Tehilot David*' (The glories of David) which includes allusions and sermons on the book of Psalms and '*Sefer Ha-Mikdash*' (The Book of the Temple) - flavors and hints on the Mishnah. Furthermore, he wrote two chronicles in Hebrew: '*Korot*

Zemanim' (Chronicles about the events of the time) and *'Masa'ot Eretz Israel*' 'The Journeys to Land of Israel' [printed by R. Kashani, *Shevet ve'Am*, 1 (1971), pp. 136-159].

In the footsteps of Mullah Mattatya Garji Following his father went Mullah Yosef Melamed Garji, whose book *'Edut bi-Yehosef'* - a unique commentary on Psalms - was written in excellent Hebrew. Is it conceivable that they would write their books in Hebrew if they did not see before their eyes the target audience - the public of readers and learners who master the Hebrew language?

In the late twenties of the 20th century, a young teacher named Naftali Abrahamoff arrived in Afghanistan, following the reform of King Aman Allah Khan (1892-1960) wanted to lead in his country. Abrahamov immigrated from Afghanistan to Jerusalem in his youth and studied there at the teacher's seminar named after David Yelin. On his return to his homeland, he taught the children of the community for two years (1928-1930) modern Hebrew through textbooks he brought from Eretz Israel, Hebrew poems, until a revolution that took place in Afghanistan in 1930, he was forced to flee for his life to Iran with a bullet stuck in his back. Abrahamoff's educational activity was to the dismay of the old educators, **but under his great influence a generation of people who knew the modern Hebrew arose, who knew how to formulate properly in Hebrew and were strongly motivated to immigrate to the Land of Israel.**

א. משנתו האידאולוגית של מולא יוסף מלמד גרג'י

הרצון לעלות לירושלים ינק את כוחו משני קטבים: (א) כוח המשיכה של ארץ ישראל; (ב) כוח הדחיפה של גולה מרה ומענה. בספרו 'עדות ביהוסף' מתווה מולא יוסף מלמד גרג'י משנה אידאולוגית על מקומה של ארץ ישראל בחיי הפרט ואת השקפת עולמו על גאולה וגולה, ארץ ישראל ונכר. גישתו לארץ ישראל ריאלית והוא מודע לקשיים המצויים בה: (א) האויבים בגוף, הערבים, שבגין פעולותיהם במאורעות תרפ"ט (1929) ובמאורעות תרצ"ו (1936) נהרגו ונפצעו יהודים רבים, לרבות מקרב עולי אפגניסטן; (ב) האויבים בנפש, המיסיונרים שפעלו בארץ והטיפו לנצרות באמצעות בתי חולים מודרניים

ובתי-ספר מתקדמים. אך דווקא הסבל והמחסור בארץ ישראל והסכנות האורבות בה מחשלים את האדם היהודי, העומד בגבורה מול שני אויבים אלה. הסובל בארץ ישראל זוכה להזדככות הנפש ולחיזוק האמונה (בפירושו על פסוק יא בתהלים פד: כִּי טוֹב יוֹם בְּחִצְרֵיךָ מֵאֶלֶף בְּחֶרְתֵּי הַסִּתּוּפִּי בְּבֵית אֱלֹהֵי מְדוּר בְּאֶהְלִי רָשָׁע).

בפירושו לפרק קיז, למשל, הוא מונה חמש עשרה מעלות של ארץ ישראל לעומת הגולה ונימוקיו הם דתיים מיסטיים. ארץ ישראל – וירושלים ומקום המקדש בראש – היא מרכז רוחני ליהדות. אך גם התנאים הפיזיים בארץ ישראל עולים על אלה של הגולה: לארץ יש יתרונות אקלימיים, רפואה מתקדמת ותוחלת חיים ארוכה יותר. מכל מקום, בהיותו מקורב לתורת הנסתר, עמדה בראש מעייניו הסתגפות המזככת את הנפש. הוא חתר לכך שיהודי אפגניסטן ישיגו את ניצוצות הקדושה.

ב. השירה והפיוט כביטוי לערגה לציון

משעה שהחל הילד היהודי באפגניסטן ללמוד ב'מדרש' לקרוא ולכתוב, הכשירוהו רבותיו לכתיבה תמה ולמסורת של העתקה של פיוטים עבריים, אחד מקרא ואחד תרגום (דארית-יהודית), בפנקס הידוע בשם 'דִּסְתָּנִי' ('מעשה יד'), שעבר בירושה מאב לבנו. כך נוצרה מילדות אהבתם של יהודי אפגניסטן לפיוטים עבריים שכולם אהבת ציון וערגה לציון, פיוטים שהכירו וידעו בעל פה לאחר ששיננו ב'מדרש', בבית הכנסת, באירועים ציבוריים ומשפחתיים. החתן היה מְלֻּחָה בשבוע החופה בשושבינים ('סְאָקְדוּש') ששרו למענו ולמען הקהל משירי ציון. הגולה, העבדות, רדיפות היהודים ובקשת הנקמה והשיבה לציון הם נושאים שגורים בפיוטים הללו, כגון הפיוט 'מתי יבושר עם'. פיוט רדף פיוט, תפילה נשקה לתפילה ותמיד שרו וביקשו לנטוש את הגולה ולעלות לארץ אבות ולחדש ימים כקדם. מכוח הפיוטים נוצרה פעילות מוסיקלית יהודית מקורית, אף שרוב המוסיקאים המבצעים בשמחות היהודיות היו מוסלמים.

אחד הפיוטים האהובים ביותר והמושרים על יהודי אפגניסטן הוא 'הפיוט אל רם חסין יה' – תפילה לקץ הגלות, לקיבוץ גלויות, לביאת המשיח, לבניית המקדש ולחידוש הקרבנות, ריבוי מספרם של בני ישראל, השמדת האויבים וסילוקם מעיר ה', הלוא היא ירושלים עיר הקודש:

אל רם חסין יה שוכן עליה מהרה גואל לעם שבטי יה:
אל נשא ורם גילה קץ נעלם לבני אברהם עם בחר
לו יה:

שוכן בשחק מהם אל תרחק לזרע יצחק הוצא לרנה:
לעיר תפארתך קבץ עדתך לבני יעקב שלח אליה:
מקדש הדומך ישיר בו עמך בשירת משה נביא
בחר יה:

הרם עם אביון ובנה אפריון לגזע אהרן יקריבו ליה:
חזק ואסף לבית יוסף ירבו ויפרו כגפן פוריה:

אמץ בן דוד וישפט תמיד כל צר תשמיד גרש מעיר יה:

לבד מן המקור והתרגום של הפיוט העברי, היו פייטנים שחיברו פיוטים מקוריים משלהם בדארית-יהודית או יצרו תרגומים חופשיים שהדגישו ביתר שאת את האהבה לציון. שיר יוצא דופן הוא 'פאנשפי באל דאשתם מיפרידם' ('מי יתנני כנף ואעופה') משל המשוררת זלפה בֶּכְשִׁי, שאף חיברה לו מנגינה. השיר, הכתוב בלהג דארי־יהודי, נתחבר בעקבות עלייתה לרגל ['זיארה'] (לראשונה בשנת 1914 ושבה ועלתה לארץ בשנת 1932) עם בעלה מולא נתנאל בֶּכְשִׁי. מכוח התרגשותם מעצמת החוויה של מראה ארץ ישראל הנבנית, לצד החוויה הדתית של השתטחות על קברי צדיקים, הלהיבו את יהודי אפגניסטן בשובם לארצם ועודדו לעלות לארץ ישראל. אך שמחתם הושבתה, כשמוסלמי שיעי קנאי הלם בראשו של מולא נתנאל בגרזן והרגו. זלפה בכשי נפטרה בירושלים בשנת ת"ש.

במקורו כולל השיר ארבעים ושלושה בתים, אך רק עשרים ושלושה מהם נדפסו ותורגמו לעברית (ז' קורט, 'שיר געגועים על ירושלים מאת המשוררת מהראת זלפה בכשי ז"ל', 'ידע-עם, לג-לד' (1968), עמ' 98-100). נביא להלן כמה בתים בתרגום חופשי לעברית, שבו היא מביאה את רשמיה מארץ ישראל הנבנית שהכול מוריק בה, אך אתריה הקדושים נתונים בידי הערבים. המשוררת זועקת להקמת בית דוד ולהוצאת העם מן הגולה:

A. From the ideological doctrine of Mullah Yosef Melamed Gerji

The desire to ascend to Jerusalem draws its strength from two poles: (a) the attraction of the Land of Israel; (b) The pushing force of a gall bladder and its torment. In his book '*Edut bi-Yehosef*', Mullah Yosef Melamed Gerji outlines an ideological change on the place of the Land of Israel in the life of the individual and his worldview on redemption and exile, Land of Israel and foreigners. His approach to the Land of Israel is realistic and he is aware of the difficulties in it:

(a) The enemies of the body, the Arabs, whose actions in the events of 1929 and the events of 1936 killed and injured many Jews, including among the Afghan immigrants;

(b) The enemies at heart, the missionaries who worked in the country and preached Christianity through modern hospitals and advanced schools. It is precisely the suffering and deprivation in the Land of Israel and the dangers lurking in it that fortify the Jewish person, who stands bravely against these two enemies. The sufferer in the Land of Israel is blessed with the softening of the soul and the strengthening of the faith (in his commentary on verse 11 of the Psalms: For a day is good in your courts, tamed by my anger; he is gathered in the house of my God from the tents of the wicked).

In his commentary to the Keys chapter, for example, he enumerates fifteen virtues of the Land of Israel compared to the Diaspora and Ni